

DOMONKOS OTTÓ

GYŐR-SOPRON MEGYE NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYEI

Annak ellenére, hogy Északnyugat Dunántúl területéről (Győr-Sopron-Moson megye) több néprajzi jellegű leírás, népviseletet bemutató színes metszet jelent meg és korai múzeumalapításokról vannak dokumentumaink, a célzatos néprajzi gyűjtés csak későn, a múlt század végén, századunk elején mutatott fel érdemes eredményeket.

A győri Bencés gimnázium keretében, elsősorban RÓMER Flóris régészeti munkásságának eredményeként, létrejött múzeum (1859) nem foglalkozott a népelet tárgyainak gyűjtésével. Legalább is ezt nem tűzte ki célul, hanem a városban és a környéken előkerülő régészeti leletek, helytörténeti dokumentumok és tárgyak gyűjtése állt munkája középpontjában. Rómer 1861-ben a Tudományos Akadémia levéltárosi állását nyerte el. A múzeum ügyét 1863-tól MÉRY Etel vette gondjaiba és tette a gyűjteményt látogathatóvá is. Húszéves lelkes működéséből, az országosan is kiemelkedő céhemlékek sorolhatók a néprajzi kutatás forrásai körébe, bár elsőrendűen helytörténeti értékük miatt kerültek múzeumba. A gimnázium gyűjteménye mellett városi múzeum nem létezett, ennek alapítására csak 1931-ben, olaszországi tanulmányútja után tett javaslatot LOVAS Elemér, a bencés gyűjtemény akkori vezetője. 1934-ben városi múzeummá kívánták szervezni a bencések iskola múzeumát, de a pannonthalmi főapátsággal végül is nem jött létre egyezmény. Győr város törvényhatósága csak 1938-ban hozott határozatot városi múzeum létesítésére, amely 1945 januárjáig főleg helytörténeti anyagot gyűjtött, ami azonban jórészt elpusztult nyugatra menekítés közben. A maradék városi gyűjtemény, az iskolák 1949-ben történt államosítása révén birtokba vehette a bencések híres gyűjteményét, ami azután a törzsanyagát képezte a győri múzeumnak.¹ A múzeumok 1950-ben történt államosítása eredményeként a kultusztárca fokozatosan biztosította a jelentősebb múzeumok szakemberrel való ellátását. Ennek keretében kapott a győri múzeum néprajzkutatót 1951-ben.

Sopron város vezető értelmisége korán felfigyelt a város területén és környékén előkerült régészeti emlékekre, főleg római kori sírokra, építészeti maradványokra. A múlt század közepén nagyobb lendületet vett építkezések, majd az 1866-ban létesített városi gázvilágítás és vízvezeték fektetésének munkálatai olyan nagyszámú és értékes leletet hoztak napfényre, hogy ezek összegyűjtését és bemutatását fontosnak látták. „Soproni Történetészeti és Művészeti Egylet”-et alapítottak 1867-ben, amelynek legfőbb célja egy múzeum létesítése volt.² Első kiállításukat 1868 tavaszán nyitották meg, amelyben a régészeti emlékek mellett, a város történetét és polgárságának életformáját is tükröző lakásberendezési, viseleti, kerámia és okleveles anyagot mutatnak be. A későbbiek során különös gondot fordítottak a megszűnt céhek tárgyi és írott emlékeinek begyűjtésére, amely azután a századfordulótól a néprajzi osztály anyagában került leltárba. — Az Egylet múzeuma mellett 1885-ben, Paur Iván magángyűjteményéből, a megalakult Megyei Régészeti Társulat is múzeumot alapított. E két gyűjteményt csak Paur Iván halála után (1888), sok huza-vona leküzdése után, 1898-ban egyesítették és helyezték el az 1796-ban épült új városháza második emeletén. A múzeum főre Kugler Alajos főlevéltáros volt, de segítségére adták ifj. Storno Ferencet és Zetl Gusztávot (két magángyűjtemény tulajdonosa és lelkes műpártoló), valamint Bunker Rajnárdot a 3. tiszteletbeli múzeumőrt. Az első közös állandó ki-

állítás 1901. december végén nyílt meg, amelynek már volt „Néprajzi Osztálya”, ennek terveit Bünker készítette.³

Johann Reinhard BÜNKER 1863. május 14-én született a karintiai Seebachban. Apja textilfestő (Rotfärber) mester volt, a svájci Bern kantonból települt át Karintiába. Bünker elemi iskoláit Seebachban és Unterhausenben végezte, majd a magyarországi Felsőlövő (ma Burgenland Oberschützen) tanítóképzőjébe került. Ott 1881-ben tanítói oklevelet szerzett, iskolatársai között itt kezdhetette meg a magyar nyelv elsajátítását. Ennek tökéletesítését 1882-ben egy győri magyar nyelvi tanfolyamon érte el. Ezt követően két évig a Sopron megyei Lékán (Lockenhaus) az Eltz családnál nevelő. 1884–1891 között a soproni Lenk Sámuel bornagykereskedő családnál házi-tanító. Időközben a soproni evangélikus iskolában nyert állandó tanítói állást 1890-ben. Pedagógiai felkészültségét növelte 1891-ben, amikor Lipcsében végzett el egy kézügyességi tanfolyamot. 1892-ben pedig már a soproni Tiszti Leánynevelő Intézetben másodállásban kézimunkát és rajzot tanított. A kor divatos Slöjd-gyakorlatok oktatására 1894-ben nyert képesítést Sopronban. Tehát céltudatos, jól felkészült, rajztudással rendelkező, gyakorlati emberré vált. Kezdeményező készségét mutatja, hogy 1893-ban Schranz kollegájával közösen „A kézimunkaoktatás fejlődéstörténete, jelen állapota és jövője” címen könyvet jelentettek meg. 1890-ben svájci születésű leányt vett feleségül, aki késedelem nélkül felvette a magyar állampolgárságot, amint azt Bünker is tette.

Bünker 1893-ban intenzíven bekapcsolódott a német paraszti ház és település kutatásába. Mestere a bécsi Rudolf Meringen professzor volt, akire a következő évek során publikációiban többször hivatkozik. Néprajzi vizsgálatait Sopron volt jobbágy-községeiben (Bánfalva, Ágfalva, Lépésfalva, Kelénpaták, Meggyes, Balf, Kópháza, Harka) kezdte. Első közleménye a sopronkörnyéki parasztházak típusait tárgyalta, bemutatta a lakóházat, annak berendezését, a gazdasági épületeket és a munkaeszközöket is. (Typen von Bauernhäusern aus dem Gebiet von Ödenburg in Ungarn. 1894). Későbbi közleményire is jellemző volt, hogy sohasem magában vizsgálta a háztípusokat, hanem mindig a falu településszerkezetével, tájban való elhelyezkedésével és gazdasági jellemzésével együtt. Az iskolai szünidőben ún. „Exkursokra” indult. Gyűjtőútjait a nyári, karácsonyi és húsvéti szünidőben szervezte nyugatmagyarországi, majd az osztrák tartományok háztípusainak tanulmányozására. De vizsgálta a lengyel, galíciai, Erdélyben a székely és szász településeket és háztípusokat is. Felszereléséhez tartozott az üveglemezes fényképezőgép, 13x18 cm-es negatívokkal.⁴ A kiváló minőségű felvételeket a múzeum padlás-raktárában a tetőgerendákon találtuk meg az 1950-es évek végén, tisztításuk, megmentésük sikerrel járt.

Amint említettük, a városi és megyei gyűjtemény egyesítése után közös kiállításra került sor. 1893-ban vált nyilvánossá, hogy az újonnan építendő városháza második emeletének három helyisége múzeumi célokra fog rendeltetni.⁵ A Régészeti Társulat és a városi gyűjtemény méltó bemutatásához mintául vették a bécsi múzeumok vitrin és tárló típusait, amelyekben a régészeti és várostörténeti emlékeket kívánták a látogatók elé tárni. Több évi előkészület után, szinte az utolsó percben Bünker javaslatot tett a kiállítás néprajzi anyaggal történő kibővítésére. KUGLER Alajos főőr 1900. március 30-án a városi és megyei régészeti társulat közgyűlésén az egész kiállítás koncepcióját a következőkben fogalmazta meg: „Magát a berendezést történeti korok szerint tervezem és bár nem zárkozom el azon igen helyes gondolat elől, hogy ugyanazon leletnek összes tárgyai egyes esetekben együttesen állíttassanak ki, mégis helykímélés és általánosságban instructívabb elhelyezés végett az egyes tárgyak összetartozandóságát javarészt csak a katalógusban tartom föltüntethetőnek....

Súlyt kívánok fektetni a tárgyak tetszetős kiállítására is, amiben ifj. Storno Ferenc és Zetti Gusztáv tiszteletbeli múzeumőrök művészi ízlése bizonyára nagy segítségemre lesz. A még be nem bútorozott két teremre nézve javaslataimat még visszatartom, kijelentve mégis annyit, hogy a 3. tisztb. múzeumőr Bünker J. R. úr tervét igen helyesnek tartom, hogy múzeumunkat annak idején a várost és megyét illusztráló ethnografiai gyűjteménnyel egészítsük ki.”⁶ Az ügyet a főőr és a három tiszteletbeli őr a Bünker által elkészített tervrajz alapján megvitatta és „...elhatározta, hogy Bünker J. R. tisztt. múzeumi őr indítványát a választmánynak pártolólág beterjeszti. Ez arra vonatkozik, hogy a múzeum két termében ethnografiai szobák ú.mint egy Sopron városi polgári szoba, továbbá egy-egy sopronmegyei magyar, német és horvát parasztszoba rendeztessék be, melyben az illető vidékeket jellemző ethnografiai tárgyak kerülnek kiállításra.” — „A választmány teljesen méltányolván ezen ethnografiai szempontból fölötte fontos és kívánatos kiállítást ezen célra a múzeum berendezésére meglevő alaphól ezer koronára terjedő hitelt nyit és felhatalmazza a társ. pénztárost, hogy a pénzt készen tartsa, hogy esetről esetre a főcustos által ellenjegyzett nyugtákat a bevásárolt tárgyakról minden egyéb procedura nélkül ki fizethesse.” (1900. VII. 4.)⁷

A múzeum megnyitását 1901. szeptemberére tervezték, tehát egy év állt a terv megvalósítására, a szükséges vásárlások lebonyolítására. Részben az országgyűlési választások, másrészt a néprajzi szobák berendezésének késedelme miatt a megnyitást elnapolták. A december 11-én megtartott választmányi ülés a város társadalmában bekövetkezett drámai események miatt, az Építő- és Földhitel Bank bukása és a város vezető polgárságának csődbejutása, nem javasolt nagy ünnepséget, hanem azt látta célszerűnek, hogy „...a közgyűlést, valamint a múzeum megnyitását minden ünnepi tüntetés elkerülésével tartsuk meg.” A közgyűlésre csak december 29-én került sor a múzeum megnyitásával együtt. Kugler Alajos főőr jelentésében kiemelte azokat a nehézségeket, amelyek a néprajzi gyűjtés előkészítése és lebonyolítása során felmerültek. Érdemes részletesen idézni Kugler főcustus beszámolóját: „Életbe vágó fontos és igen jelentőség teljes kezdeményezése volt társulatunknak az, hogy indítványomra a múzeumban néprajzi osztályt is akart felállítani. A néprajzi anyag mind inkább fogy, annak szükségessége pedig, hogy a magunk népe életét megismerjük, mindinkább szemünkbe ötlük. Ezen abszolút igazságon is fordult meg, hogy a fölvetett kérdés elől ki nem térhetünk. És bátran meg merem vallani, hogy e kérdés megoldása volt e társulati évben legnehezebb feladatomb. Nemcsak azt kellett megfontolnunk, hogy honnan szedjük az anyagot, de mikor már minden észszerű ok megfontolásával munkába kaptunk, szóval és tollal szembe kellett szállnunk az indolentiával, végig kellett vennünk minden segítséget, amely arra kínálkozott, hogy a legszükségesebb anyagot is beszerezhessük. — A német parasztszobák megyénkben nem sokban különböznek. Mindenesetre kiválóbbak komolyságuknál és konservatív természetük-nél fogva a luth. német parasztszobák. Azért a legszomszédosabb Ágfalvára tekintetünk és itt kezdtük meg a néprajzi gyűjtésünket. Személyes érintkezés után írásbeli beadványra a község előljárósága a nyilvános gyűjtést nemcsak megengedte, de lelkesen pártfogolta is. És így Bünker kollegámmal megkezdtük és fényesen be is fejeztük a koldulást. — A mi egyáltalában meg kapható volt, azt e derék község derék lakossága nagy számban oda ajándékozta. A falu bírása mindig velünk járt és a falu érdemes ev. plébánosa hathatósan támogatott. Igen megérdemlik, hogy társulatunk úgy nekik mint az egész községnek átiratilag fejezze ki köszönetét. — A horvát szobákra nézve érintkezésbe léptem Miletits János oszlopi plébános úrral, mint a ki általánosan ismeretes arról, hogy minden kulturális feladat iránt nagy érzelme van és azokat hathatósan támogatja. Sajnálattal tudatta velem, hogy saját községében a modern bútor és ruha

már teljesen kiszorította a régi fertői viseletet, de lekötelező szívességgel egyúttal arra is figyelmeztetett, hogy tudtával Szarvkő táján még található érdekes néprajzi anyag s azért paptársához Pavicsics Mátyás szarvkői plébános úrhoz utasított. És Pavicsics plébános úr tényleg olyan szívességgel fogadott s olyan hathatósan támogatott, hogy rövid három vasárnapi szarvkői látogatással a horvát szoba egész anyagát beszerezhettem. A község szegény s így itt mindent vásárolni kellett. De a plébános úr segítségével s a lakosok előzékenysége lehetővé tette, hogy mindent igen jutányosan megkaphattam. A horvát szoba sarkában elhelyezett nagy kereszt a plébános úr ajándéka, a kinek kérem azért mint egyéb nagy fáradozásáért a társulat köszönetét nyilvánítani. — Aránylag legnezebb volt a *kapuvári* anyag beszerzése, mert az ottani nép azt a kevés anyagot is, a mije még van nehezen vagy egyáltalában nem akarja odaadni. Iparodásunk aligis járt volna sikerrel, hacsak Németh János prépost plébános és Klima János kéményseprőmester urak valóságos önfeláldozással nem sietnek segítségünkre. Itt volt az anyag a legdrágább, de egyúttal a legszebb is. De voltak ajándékok is Németh János plébános úrtól, Klima úrtól, Győri Vilmos polg. isk. igazgató úrtól, Vető István vendéglős, báró Berg és Seligmann tisztartó úrtól. Valamennyinek kérem a társulat háláját kifejezni....Ünnepélyesen ígérem, hogy a még meglevő hiányokat buzgón pótolni fogom, hogy idővel a soproni múzeum a vidéki múzeumok legkiválóbbjai közé emelkedjék.”⁸

Bünker szemléletét feltehetően befolyásolta az 1896-os milléneumi kiállítás néprajzi falujának ismerete, a nemzetiségi és magyar házak és gazdaságok berendezése. E kiállítást is ő ismertette a *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* 1897. évfolyamában. Néprajzi tárgyú tanulmányai szintén ebben a folyóiratban jelentek meg 1894–1914 közötti időben. Kugler Alajos főilevéltáros és egyben múzeumi főcustos társulati jelentéseiben a vásárlásokat és gyűjtéseket általában úgy jelenti, mintha mindent ő egy személyben gyűjtött volna, jól lehet látható, hogy Bünker javaslatai állnak a háttérben. 1903-ban is Kugler ötleteként merül fel a parasztszobákba állítandó népviseletbe öltöztetett bábuk beszerzése, ami csak évek múlva valósult meg. A múzeum gyűjteményének egyharmadát vették törzskönyvbe 1903 tavaszáig, ezt is Bünker segítségével. Bünker hivatalos illemtényben nem részesült, így hát nem csodálkozhatunk, hogy kisebb magángyűjteményét, amely kizárólag soproni és Sopron megyei eredetű volt, vételre ajánlotta fel a társulatnak. A választmány 69 F 50 krajcár azaz 139 Koronáért megvásárolta a gyűjteményt a múzeum számára.⁹ Ugyanezen évben jelent meg a múzeum kalauza, amelyben a néprajzi szobák leírásai és az egyes szobák fotói is helyet kaptak.

A tematikus gyűjtésre is igyekeztek gondot fordítani. Az „ősfoglalkozások” köréből a fertői halászat emlékeit tartották nagyon fontosnak. A múzeum főcustosa, Kugler Alajos közgyűlési jelentésében ez áll: „Múzeumunk főgazdaságát tudva levőleg a történelem előtti s a római kor emlékei teszik; a népvándorlási meg a középkor már nem oly gazdagok, a néprajzi gyűjtemény pedig a parasztszobákon kívül eddig teljesen nélkülözötte a rendszerességet. A miért azon kellett lennem, hogy a Vallás és Közoktatásügyi m. k. Miniszter által az idén e célra kezeimhez utalványozott összeget rendszeres néprajzi gyűjtemény megalapítására fordítsam. Nem kezdhettem azt mással, mint a magyar ősfoglalkozások vármegyénkben található szerszámainak gyűjtésével s itt is első sorban a fertői halászati eszközök megszerzésével. A városunk tőszomszédságában fekvő német falvak népe is foglalkozik halászattal, de mert kétségtelen dolog, hogy hazánkban minden nemzetiség a halászati eszközöket a magyaroktól vette át, lehetőleg mégis azon kellett lennem, hogy halászat gyűjteményünk alapját vármegyénk fertőmelléki magyar vidékéről vegyem. Azért nov. 27-én meglátogattam az

aránylag könnyen megközelíthető Sarród községet, melynek lakossága évtizedeken át űzte a halászatot.” „A széplaki káplán és a sarródi iskolamester kalauzolása mellett sikerült két nap alatt itt Sarródon olyan halászati gyűjteményt szereznem, a mely a fertői halászatunk legjellemzőbb szerszámaint mind bemutatja. Fertői nagyhálót, kürtös vejszét és hajót eredeti nagyságban múzeumunkban térszűke miatt nem mutathattam vona be s azért megelégedtem ezek mintáival, melyek mind sarródi volt halászmesterek készítettek.” A pásztorélet tárgyait idő és pénz hiányában nem sikerült szerezni. Kapuváron viszont az évek óta számontartott ünnepi női öltözetet, amelyben Varga-Dudás Nanica „... a milleneumi orsz. kiállítást látogatta, s melylyel olyan általános feltűnést keltett, hogy boldogult Erzsébet királyasszonyunk ezt a menyecskét megszólításával tüntette ki...” sikerült megvásárolni.¹⁰ Ezt a ruhát öltöztették először bábura a kiállításban. Fontos kezdeményezésre is sor került: „Itt kell felemlítenem azt is, hogy Bünker J.R. s többi múzemőr kollégáimmal s Heinrich Román városi útmesterrel, mint kiváló amateur fotografussal október havában Csornán 20 arckép és 2 kosztümfelvételt csináltunk, a mi első antropológiai kísérlet vármegyénkben. A képek igen jól sikerültek és alapját képezik a megye más vidékein folytatandó hasonló fölvételek gyűjteményének.”¹¹

Az új városháza második emeletének helyiségei hamarosan szűknek bizonyultak, hiszen Bella Lajos az évtizedek óta tartó ásatásokat a megnyitás után is folytatta.

1907 újabb nagy fordulat éve a múzeum és a néprajzi gyűjtés történetében is. Ekkor nyílik lehetősége a régészeti társulatnak a múzeum bővítésére ill. önálló épület megszerzésére. A már említett 1901-es bankbukás csődgondnoksága többek között az ún. Lenk villát bérbeadással hasznosította, amelynek szerződése ekkor lejárt. A két holdas park közepén álló, 1890-ben épült villa egy „Kultúrpalota” létesítését kínálta. Sok izgalom, árfelhajtás után, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége 100 000 koronás támogatásával végül is 160 000 Koronáért a társulat megvásárolta. Megkezdődött a tervezgetés. Többek között a nagy parkban „... a néprajzi gyűjtemények elhelyezésére kisebb házikókat is lehetne stilszerűen fölépíteni”. Más vélemény szerint a melléképületek között lévő istálló átalakítása szolgálhatna hasonló célra. Szerencsére anyagiak hiányában ezekre nem kerülhetett sor, hanem a néprajzi osztály az emeleti szobákban kapott helyet a korábbról már ismert magyar, német és horvát szobák számára. A földszinten a régészet, várostörténet, művészeti élet emlékei és a könyvtár bemutatását tervezték. Az ún. soproni polgárszoba ebbe az együttesbe épült bele. Az épület alagsora pedig a néprajzi gyűjtemény további bővítését tette lehetővé kézműves műhelyek tervbe vett berendezésével.¹²

A villa megvétele anyagilag kimerítette a társulatot, ezért úgy döntöttek, hogy a korábbi bérlővel kötnek szerződést az épületek hasznosítására, amíg anyagi alapot teremtenek a további munkához. 1910 tavaszán végleg felszámolták a bérletet és az épület belső átalakítását megkezdték a múzeumi igényeknek megfelelően.

Időközben módszeres gyűjtés, vásárlás indult meg a kézművesség emlékeinek megszerzésére. 1907-ben lakatos remekéket ajándékozott az Ipartestület szekciója, a kalaposok cégre egy idős mestertől került a múzeumba. A következő évben a híres Török gombkötő cég a régi vitézkötések és ruhadíszek két nagy tablóját állította össze és adományozta a leendő új kiállítás számára.¹³ Az épület átalakítási munkálatai során már tekintettel voltak e tervekre, előkészítették a helyét egy-egy kovács, fazekas, asztalos és takácsműhelynek. Az asztalosműhely felszerelésének költségeire a kismartoni Wolf Sándor borkereskedő és műgyűjtő, a társulat tagja adományozott 400 Koronát. „A főépület színalatti helyiségeiben négy műhely berendezése biztosítva lévén, a választmány még egy parasztkorcsma ivószobájának berendezését

rendeli el. Elfogadja e tekintetben Bunker indítványát, hogy lehetőleg a harkai községi kocsmá berendezését szerezzük meg és e célra 400 korona költséget szavaz meg.”¹⁴

A Főfelügyelőség további 200 korona rendkívüli segílyt adott Bunker azon tervének megvalósítására, hogy régi soproni ötvösjegyekkel hitelesített tárgyakat vásároljon. A fazekasműhely felszerelését a soproni Steinbach cégtől szerezték meg, a korongolás fázisait az idősebb Csányi János munkája alapján fényképezték. A megye legjelentősebb fazekas központjába, Csávára (Stoob) is kiszállt Bunker és egy sorozat jellegzetes edényt rendelt kiállítás céljára. Harkáról megvették a kocsmá berendezését és beépítették az alagsorban kármentővel együtt.

A pénztárgykönyv tanúsága szerint a vásárlásokba bekapcsolták Grünbaum Gyulát, aki a legkülönbözőbb összegű számlákat nyújtotta be a néprajzi tárgyak vételáraként, ilyen módon megoldódott a „bizonylatolás”. Sajnos a számlák nem maradtak meg, csak a pénztárgykönyvi bejegyzések, így hát a tárgyak azonosítása rendkívül nehéz. Annyi bizonyos, hogy Sopron megyében, a már említett szobák falvaiban és környékükön, valamint magából Sopronból származnak a tárgyak. Fellelhetők még Hess Samu zsidó számláinak tételei is.¹⁵ Bizonyos, hogy a vidéki vásárlások tárgyait a közvetítők be is szállították a múzeumba. A soproni vásárlások esetében gyakrabban találkozunk a közvetlen vétellel, ismerjük az eladó nevét is. Hess Samu a jó üzlet lehetőségét megérezve, mint zsidó vagy ócskás, valószínűleg felvásárolta a megyében és a megye délkeleti részéhez csatlakozó Győr és Veszprém megyék közeli falvaiban a szőttes, hímzett lepedőket, lepedővegeket, töredékeket. Ugyanis 1914-ben a társulat választmányának jegyzőkönyvében a következőket rögzítették: „A Főfelügyelőség múzeumunk részére 1000 drb-nál több népiesen hímzett halotti lepedőt, vánkoss cihát, főkötőt, széket, céhládát, stb. vett meg 6000 K-ért a helybeli Hess-féle régiségkereskedőtől. A néprajzi tárgyak legnagyobb része megyénkbeli való, csak kis részben Győr és Veszprém megyékből.”¹⁶ Ugyan ekkor hagyják jóvá a fertőféhéregyházi nagy Bethlehem vételét 300 K-ért, amelynek szakértésében Semayer Vilibald, a Néprajzi Múzeum igazgatója is részt vett a helyszínen.

Az önálló múzeum épület kertjébe telepítették még a megnyitás előtt, a 17. század óta használt evangélikus temető díszes sírköveit, mint a soproni kőfaragó iskola kiemelkedő alkotásait. Bunker és Divald Kornel közös cikket írt az Iparművészet 1906-os számában azok megmentésének fontosságáról. A „Kultúrpalota” tervéhez nyomós indokként említették meg, hogy a sírkőtár kérdése is megoldódik. Valóban korát megelőző példát mutattak a megoldásban, amikor 39 darab barokk és empire síremléket építettek be a múzeum kerítésének falába, összhatásában egy temetőkert hangulatát, művészi értékeit kiemelve.¹⁷

A régészeti társulat Bunkert 1912-ben a „Kultúrpalota” körüli munkáinak elismeréseként, az átalakítási, költöztetési ügyek irányításáért múzeumi főorré, azaz igazgatóvá nevezte ki. Kugler Alajos, mint idősebb főőr képviselte a múzeumot kifelé, Bunker pedig ténylegesen igazgatta az alakuló új intézményt, szervezte az új kiállítást. Évi tiszteletdíjként egy 1000 Koronát érő szolgálati lakást kapott a megvásárolt melléképületben.¹⁸

A múzeum 1914. október 5-én nyílt meg ünnepélyes keretek között, a megyék és városok múzeumainak igazgatói jelenlétében. A néprajznak tehát az emeleti három parasztszoba és egy konyha mellett az egész alagsor jutott, sőt itt további bővítésre is hely kínálkozott.

Sajnos a végleges és teljes leltározásra már nem került sor, mert BÜNKER Rajnárd november 14-én váratlanul elhunyt.¹⁹ Hagyatékából a megjelent népköltészeti

gyűjtéseinek kéziratai özvegyénél maradtak, majd magánkézbe kerültek és csak az utóbbi évtizedekben sikerült ezek egy részét megszereznie a múzeumnak. Másrészt a soproni levéltárban lelhető meg. A nagy szeretettel, sok fáradsággal és kitartással végzett települési és népi építészeti gyűjtéseiből, amint már említettem, a fotonegatívok a soproni múzeumba, bizonyos rajzok, fotoról átrajzolt részletek pedig a mai Österreichisches Museum für Volkskunde archivumában találhatók meg. A hagyatékok feldolgozása most van folyamatban a soproni, a kismartoni és a bécsi múzeum szakembereinek közös vállalkozásaként. 1989-ben, Bünker halálának 75. évfordulója alkalmára kiállítás készül Sopronban, majd a másik két intézményben saját anyagukkal kiegészítve kerül a látogatók elé.

Bünker halála után LAURINGER Ernő reálgimnáziumi igazgató nyerte el az igazgatói állást, aki harminc éven át igyekezett a múzeum anyagát sokoldalúan gyarapítani. A törzsanyag jobb megismerésére régészeti és néprajzi szakkönyveket szerzett be, többek között Bátty Zsigmond Útmutató a néprajzi gyűjtemények szervezéséhez című, évtizedekig alapvető munkát. Ez nagy segítséget adott az új igazgatónak a néprajzi gyűjtemény további gyarapításához. A két világháború közötti időben az alagsori egységeket tovább gyarapították egy teljes berendezésű boros pincével, hatalmas préssel, faragott fenekű hordókkal, a szőlőművelés alapvető szerszámainak megszerzése révén. A prés 1828-as évszámot visel, jellegzetes gazdapolgár házból került a múzeumba. A hordók díszes példányait pedig a híres Flandorfer pincészet adta át a múzeumnak.

Az „ösfoglalkozások” reprezentálására az alagsori folyosó végében egy fertői haláskunyhót állítottak fel nádból és körülötte helyezték el a már korábban Sarródon megvásárolt eszközöket, valamint a kürtös vejsze makettjét.

Igyekeztek a meglévő műhelyeket teljesebbé tenni. Így a kovács és lakatos műhelybe a lópatkolás szerszámkészletét pótolták ki. A posztósok és posztónyírók, valamint a takácsok műhelyének egy-két tárggyal történt gyarapítása mellett ezek célhálóját, pecsétjeit, ón- és cserépkorsóit sikerült megvásárolni. A kocsmá berendezése mellé több soproni vendéglő cégéret helyezték el a folyosón és magában az ivóban is.

Sor került a nagycenki juhászoktól és a megye más birtokairól pásztorfaragások gyűjtésére.

A viseleti anyagot a kapuvári, lövői, nyéki, soproni parasztság köréből vásárolták megbízottak révén. Különös figyelmet fordítottak a soproni gazdapolgár-viselet jellegzetes filigrán ezüstgombjaira, amiből több mint 300 darabot tartottak nyilván. Sajnos a múzeum egyéb ezüst tárgyaival együtt ezek a háború alatt elvesztek.

A kiváló numizmata igazgató mellé TSEIK (CSIPKÉS) Kálmán rajztanár került segítségnek 1935 körül, aki ugyan idegrendszeri gondokkal küzdött, de kiváló iparművészeti és néprajzi érdeklődést mutatott és eredményeket is ért el. Az épületek gondnokaként pedig a gazdapolgár származású Kotzmann János is belefolyt a múzeumi gyarapítás munkájába. Együttesen szedték össze az ún. „gazdapolgár vagy poncihterszoba” anyagát és az emeleten a három másik mellé ezt is berendezték 1942-ben. A tanulság kézenfekvő volt, mert a polgárosultság mértéke szembetűnt a falusi szobákkal összevetve.²¹

A múzeumot háborús károk érték, elpusztult a természetrajzi tára, valamint sok használható hímzett és szőttessel díszített lepedő a hadikórházakba került és elveszett. A károk felmérését és az új leltár elkészítését már az új igazgató, CSATKAI Endre művészettörténész kezdte meg. Ugyanis Lauringer Ernő igazgató 1944 végén meghalt, 1945 őszén pedig a koalíciós pártok egyetértésével a már hírnevet szerzett művészeti író, a város helytörténetének kiváló művelőjét jelölték az igazgatói tisztre.

Csatkai Endre érdeklődése rendkívül széles volt, így a néprajz is megért ezek között. Ezt bizonyítják az Ethnographiában írott kisebb cikkei is. 1948–52 között néhány alkalommal, a Szombathelyre került Dömötör Sándorral együtt végezte a néprajzi gyűjtést és vásárlást a Rábaköz falvaiban. A nagy leltározási munkák során a teljes néprajzi anyagot is új leltárkönyvbe vezette át sajátkezűleg, ami több ezer tárgyat jelentett.

A soproni múzeum 1952-ben kapott néprajzos-múzeológust DOMONKOS Ottó személyében. Kézművesipari néprajzi érdeklődése vezette éppen Sopronba, ahol az ismert gyűjtemény és jeles céhes anyag adott alapot további kutatásaihoz. A gyors gyarapítás, valamint a raktárak hiánya, a néprajzi szobák ideiglenes bezárásához vezettek. Kezdeményezésére megszerezte a múzeum az állagvédelem, súlyos háborús károkat szenvedett ún. Lábas-házat és minisztériumi segítséggel felújították. Ebben az épületben kapott helyet a néprajzi osztály kézművesipari gyűjteménye és állandó kiállításai, így „A soproni vasipar története” (1956), majd „A ruházati iparágak története” (1960) és végül „A soproni múzeum céhemlékei” (1965). Valamennyi kiállításához kiegészítő gyűjtésre és levéltári feldolgozásra is szükség volt. A múzeum régi épületében pedig a parasztszobákat összekötő körfolyosón „Sopron megye népművészete” címen a pásztorfaragások, rábaközi és hőveji hímzések, valamint a megye díszkerámiai kerültek bemutatásra.

A kézművesség témájában egy teljes berendezésű pékház megvételére, felújítására és a pékség, valamint a péklakás kétszoba-konyhás együttesének múzeummá alakítására is sor került 1975–76-ban. A gyűjtést, levéltári feldolgozást, a rekonstrukciós munkákat az igazgató végezte az 1666 óta pékségként működő házban. Az évtizedek során a néprajztudományon belül a kézművesipari kutatások specialistájává vált és részt vett az országos céhkataszter munkálataiban, elkészítette a magyar múzeumokban található kézműves műhelyek országos kataszterét és jelentős irányító és szervező munkát fejtett ki az országos ár- és bérszabályzatok kataszterének elkészítése érdekében. Az előbbiek 1975–76-ban, az utóbbi 1983-ban számítógépes feldolgozásban jelent meg.

A kézművesség mellett a népviselet, hímzés, gazdálkodás területe sem szorult teljesen háttérbe. Illetve 1963 némi változást hozott a néprajzi gyűjtés hátrányára, mivel Domonkos Ottót a soproni múzeum igazgatójává nevezték ki és az elkövetkező évek egyéb múzeumi fejlesztései miatt csak szűkebb témája művelésére maradt ideje. 1968-ban a fertőrákosi kastély helyreállítása után, a győri püspökség volt épületében, a 18–19. századi bútorok kontrasztjaként, egy szobában a német paraszt lakosság emlékeit gyűjtötte össze. Régi fényképek alapján az 1900–1965 között lezajlott viseleti váltást mutatta be a tablókön. A későbbiekben is folyt vásárlás egy német tájház berendezése érdekében. Az épületet a Tanács megvásárolta, de a helyreállítás késik.

A hiányokat érezve sikerült a megyei igazgatóságtól új néprajzos álláshelyet szervezni és arra kinevezni LACKOVITS Emőket, aki 1971–75 között dolgozott a múzeumban. Gyűjtéseiből kiemelkedik a fertői szénamunkák témája, majd egy hatalmas kapuvári női ruhatár megvétele és publikálása. A kialakulóban levő fertőszéplaki falumúzeum terveinek megfelelően a Fertővidék népi lakáskultúrájának vizsgálatával és vásárlásaival szolgálta a távlati célt. Férjhezmenetele után a veszprémi múzeumba helyeztette át magát. A státuszra KÜCSÁN József került 1975 szeptemberében, akinek fő kutatási területe a népi építészet, így a széplaki program töretlenül folytatódhatott. A környező falvakban végzett gyűjtésekkel egészítette ki a falumúzeum anyagát. Részt vett az öt helyszínen megtartott ház műemléki vizsgálatában, helyreállításában, a szükséges gazdasági épületek megvásárlásában és áttelepítésében.

ben, valamint a lakóépületek és pajták teljes berendezésében. A falumúzeum kisebb történeti bevezetés után bemutatja a környék fonás-szövés emlékeit és viseletét, majd a jellegzetes gyékény és sásmunkák, valamint a Fertő halászatának eszközei követik a sort szobánként. Színes filmre került a gyékényszövés, sásfonás, a nádaspajta építése. A falumúzeum szükséges kisajátítási költségeit a Megyei Tanács, a helyreállítás anyagi terheit az Országos Műemléki Felügyelőség biztosította, ill. viselte. A megnyitásra 1982 júliusában került sor.

A néprajzi gyűjtemény jelentős gyarapodása, valamint a múzeum több kisebb-nagyobb épülettel való bővülése következtében lehetővé vált, hogy a „Kultúrpalota” teljes épületét csak a néprajzi osztály állandó kiállításának berendezésére és raktári anyagának elhelyezésére használjuk. Az új állandó kiállítás „Kézművesség-népművészet” címen nyílik meg 1989 őszén. A kitűzött cél, bemutatni a kézművesség szerepét a parasztság anyagi kultúrájának alakításában, fő hangsúllyal a mesteremberek által készített tárgyakra, amelyek népművészeti értékűek, illetve a parasztság népművészeti ízlésvilágába illeszkedtek, abból merítettek és azt egyben alakították is. Egyben mód nyílik a város és falu egymásra hatását, a nemzetiségi egyezéseket és különbségeket is összevetni a tárgyi szükségletek kielégítésén keresztül. Húsz iparág tárgyalására, bemutatására kerül sor teljes ill. részleges műhely rekonstrukciókkal. Ezek munkáját videofilmek és diások teszik érthetőbbé, elevenítenek meg az évtizedek során megszünt iparágakat.

A soproni múzeum gyűjtőköre 1867–1900 között elsőrendűen a város területére szorítkozott. A Sopron megyei és Városi Régészeti Társulat egyesített múzeuma keretében Bünker javaslatára létrehozott néprajzi osztály azonban 1901 óta gyűjtőkörét az egész megye területére kiterjesztette. A trianoni békeszerződés után megcsönkült Sopron megye területe egészen 1950-ig a múzeum érdekerülete maradt. A megyék összevonása után a régi csepregi járást Vas megyéhez csatolták, a szombathelyi múzeum gyűjtőkörébe került. A múzeumok tanácsi kezelésbe adása után, a kapuvári, majd a csornai múzeum közvetlen körzetében, majd saját járás területén gyűjthetett. Adminisztratív a soproni múzeum néprajzi gyűjtőköre a volt soproni járás területére szűkült, de a régi gyűjtése alapján feljogosítva érezte magát korábbi területeken is vásárlásokat végezni, hiszen az előkészítés alatt levő állandó kiállítás a volt Sopron megye egészére vonatkozó képet kíván adni a kézművesség több évszázados történetéről, a város kisugárzó hatásáról, inasnevelő központi szerepéről, a vidéki mesterek hálójáról, stb.

A jövőt illetően főfeladat a soproni gazdapolgárság életformájának, építészetének kutatása, majd egy már kiválasztott szőlőtermelő gazdapolgár ház kisajátítása és felújítása, teljes gazdasági és lakás berendezésének bemutatása.

Magyaróváron 1882-ben alakult meg a Mosonmegyei Történelmi és Régészeti Egylet, amely azonban csak a régészet és helytörténet köréből hozott létre gyűjteményt, rendezett kiállítást. Szívós törekvésük eredményeként 1912-ben avathatták az új múzeumépületet, amelyben a régészeti és helytörténeti tárgyak mellett már helyet kapott gazdaságtörténeti és néprajzi anyag is. Az első világháború alatt zárva volt a múzeum, 1921-ben nyílt új kiállítás, de ebből már kimaradt a néprajz. A két háború között azonban mégis folyt csendes gyűjtés, vásárlás, mert hírünk van arról, hogy a textilgyűjtemény megsemmisült a második világháború végén.

A múzeumok államosítása után PUSZTAI Rezső fiatal régész került a múzeum élére, érdeklődése a néprajzra is kiterjedt. Ez érthető, mert az 1948–49-ben a budapesti egyetemen kiépült a múzeológus képzés, ahol a régészet-néprajz-művészettörténet oktatása és tanulása az alapvizsgáig minden hallgató számára kötelező volt.

Pusztai Rezső 1956-ban Pécsre került, helyére pedig UZSOKI András, ugyancsak ősrégész. [A 300-400 darabot kitevő néprajzi anyagot az új nyilvántartási rendszer előírásai szerint Domonkos Ottó leltározta be.] Két év alatt jelentős halászati anyagot, valamint az aranyászat teljes eszközanyagát megvásárolta, a munkafolyamatokat felgyűjtötte Ásványráron. 1958-ban visszakerült Óvárra Pusztai Rezső és igazgatása alatt 1976-ig közel ezer néprajzi tárgy került a múzeumba. E munkában segítségére volt a győri múzeumból előbb Filep Antal, majd utána Németh Imre és Bíró Ibolya. A gyűjtött anyagból említést érdemel a szigetközi gazdálkodás emlékanyaga (1963, 1964, 1969, 1970, 1973 és 1974 évek gyűjtései), továbbá a horvát nemzetiség viseleti, textil és szakrális tárgyai (1965, 1967, 1969, 1975 évi gyűjtések), egy máriakálnoki parasztház teljes eszközanyaga (1967). A festett bútorok szép számmal gyűltek be az évek során.

Gondot fordítottak a megyében egykor jelentős német nemzetiség emlékanyagának megmentésére is. A gyűjtött tárgyakkal rendezték be 1969-ben Mosonszentjánoson a német tájházat Pusztai Rezső irányításával. Megyénkben ezzel indult meg a tájházak berendezésének sora. 1975-ben Bezenyén egy horvát házat biztosított a tanács a tájház céljára. Berendezése csak ideiglenes volt, mert az épületet helyre kellett állítani. Időközben ez meg is történt a falu kezelésében, de újabb berendezésre a mai napig nem került sor.

1976. január 1. és 1987. október 31. között ÁCS Anna történelem-néprajz szakos múzeológus gondozta a helytörténeti és néprajzi gyűjteményt is. A Szigetközben több éven át végzett gyűjtést a szokások, táplálkozás, növényismeret és népi gyógyítás témaköréből. Állandó néprajzi kiállítás rendezésére helyszűke miatt nem került sor. A múzeum belvárosban szerzett újabb épületének munkálatai, raktári költözködések akadályozták az már úgylis kétfelé osztott erőt a folyamatos néprajzi gyűjtésben. 1987. október és 1988. október 31. között ÁGH Zsófia működött néprajzoscént a múzeumban, érdeklődési köre a társadalom-néprajz irányában mutatkozott meg.

Állandó néprajzi kiállítás hiányában az elmúlt évtizedek újabb és újabb szerzeményei kerültek bemutatásra különkiállítások formájában. Említésre méltó az 1987-ben fél éven át látható „Víz és az ember” című kiállítás, amelyben a halászat és az aranyászat eszközeit ismerhette meg a közönség (Ács Anna rendezte). „A karácsonyi asztal”, valamint „A húsvéti szokások változatai” címen rendezett kamarakiállítások Ágh Zsófia munkáját dicsérik.²²

Kapuváron – a falu népviselete iránti érdeklődés, majd a soproni múzeumban berendezett parasztszoba – is közrejátszhatott abban, hogy 1929-ben a polgári fiúiskola kisebb gyűjteményt hozott létre. A jellegzetes viseleti darabok, mint a síkelyem puruc, asztrigán sapka árvalányhajjal, a menyecskék pillangós kobakja és hőveji hímzett kendői, egy-két pásztorfaragás fali vitrinben ill. bekeretezve díszítették a folyosót, szolgálták a szemléltetést, növelték a lakóhely iránti büszkeséget (ami egyébként a legények közötti viták bicskás döntései révén hirhedtté is vált), a népismereti oktatást. Az iskolák államosítása és a polgári iskolák megszüntetése után a jogutód általános iskola őrizte tovább az anyagot, amit az 1950-években magam is megtekinttem, de múzeumnak való átadásról szó sem lehetett.

1957-ben FARAGÓ Sándor, a helyi tanító fia kezdett tárgymentő munkába. Helyi ismeretei, iskolatársai révén sok mindent összegyűjtött saját lakására egy létesítendő kapuvári múzeum számára. Érdeklődése a néprajzi anyagon túl az általános helytörténetre terjedt ki, így természetszerűleg a rokkától, az első háborús emlékeken át a felszabadulás helyi emlékeiig mindent gyűjtött. Mégis a legnagyobb egységet a

néprajzi tárgyak tették ki. A gyűjtemény múzeummá alakításában a soproni múzeum volt a támogató, így a helyi anyagon belül is elsőrendűnek javasoltuk a paraszti élet, gazdaság, életmód tárgyainak gyűjtését. Ennek eredményeként az 1958–1972 között, a 7952 darabot számláló múzeumi tárgyakból, a néprajzi gyűjteménybe sorolt tárgyak száma 2041 db. volt, ami a teljes anyagnak több mint 25 százaléka. Ez az arány napjainkra 32 százalék fölé emelkedett. A jelentős fototárban nagyszámú népviseleti és egyéb néprajzi értékű pozitív és negatív gyűlt össze.

A Hazafias Népfront által hivatalosan is támogatott gyűjtés 1960-ban hozta meg a méltó elismerést, a Városi Tanács helyet biztosított a múzeumnak a várban. Itt a mezőváros ill. a vár történetét mutatták be először, majd kapcsolódott hozzá egy kapuvári parasztszoba berendezése és a különkiállítások sora. A múzeumok tanácsi kezelésbe adásával egyidejűleg 1962-ben került a kapuvári múzeum a Győr-Sopron megyei múzeumi szervezet keretébe. A már említett népviseleti, lakásberendezési és gazdálkodási tárgyakon túl a helyi naív festő Áldozó József „parasztfestő” képei, a kisipar emlékei, a helyi horgolások és kötött kézimunkák sorozatai, népi kerámiák és a hánsági élet emlékei egyaránt a gyűjtőkörbe tartoztak, de az ifjú fafaragók munkái sem maradtak az igazgató figyelmén kívül. A tárggyűjtést jelentősen segítették a megyei keretből rendezett gyűjtőtáborok a környező falvakban. 1968 és 1985 között 51 különkiállítást rendezett ill. szervezett az igazgató, ebből 12 volt néprajzi témájú.²³

Tematikus gyűjtést Faragó Sándor nem végzett a legjellegzetesebb viseleti területről. Szerencsére ezt a hiányt pótolta a kapuvári származású Horváth Terézia, aki egy könyvet írt a kapuvári népviseletről. De ide sorolhatjuk Laczkovits Emőke dolgozatát is az Arrabonában „Egy kapuvári ruhatár” bemutatásával, amelyet a soproni múzeum vásárolt egy gazdag paraszt család 1970 körül kivetkőzött fiatalasszonyától.

Faragó Sándor 1985-ben nyugdíjba vonult, utóda PAMLÉNYI Klára történész muzeológus. A múzeum anyagának revíziója mellett céltudatosan gyarapítja a néprajzi gyűjteményt is. Érdeklődése az életmód-életforma témára irányul. A múzeum anyagát a helyi kézművesség emlékeivel gyarapította. Népművészeti kiállítást a kapuvári, csornai és soproni múzeumok válogatott anyagából rendezett. E jelek arra vallanak, hogy nem gazdátlanodik el a néprajzi gyűjtemény, további gyarapodás-várható.²⁴

Csornán, az országosan kibontakozó honismereti mozgalom hatására, 1968-ban indult mozgalom a Rábaköz népeletének vizsgálatára. A honismereti és néprajzi gyűjtés irányítását Beőszé Antal nyugdíjas néptanító vállalta, mint a Hazafias Népfront Bizottságának aktívja. A környező falvakban összegyűjtött tárgyakat a Népfront egyik szobájában tárolták. Az év végén a Csornai Járási Tanács határozatot hozott, hogy a Rábaköz történeti és néprajzi emlékeit gyűjtő és feldolgozó közgyűjteményt kell létrehozni. E célra a Járási Tanács épületében két lakás felszabadításával 145 m²-es helyet biztosított. A gyűjtemény a győri „Xantus János Múzeum Csornai Helytörténeti és Néprajzi Gyűjteménye”-ként épült be a megyei múzeumi szervezetbe. 1969. február 1-től SZALONTAY Judit látja el a gyűjtemény kezelését, gyarapítását. Folyamatos szakmai támogatást a soproni múzeum igazgatójától kapott. A gyűjtemény 1969. végén 1407 tárgyból állott, amiből 1053 db tartozott a néprajzi csoportba. Ebben az évben a megyei „expedíció” Csorna körzetében Bogyoszló, Rábatamási, Jobaháza, Potyond községekben gyűjtötte a gazdálkodás, lakáskultúra, viselet tárgyait.

A Helytörténeti és Néprajzi Gyűjtemény 1969 novemberében kapott működési engedélyt a Múzeumi Főosztálytól. Gyűjtőkörét Csorna város és a csornai járás törté-

neti és néprajzi hagyatékára jelölte ki. A Járási Tanács 1971-ben újabb 92 m² területtel növelte a használható helyiségeket. Így nyílt lehetőség 1972 nyarán az állandó kiállítás megnyitására három helyiségben. Itt Csorna és környéke régészeti, történeti és néprajzi emlékeiből adtak áttekintést. A néprajzi anyagban a csornai és dőri fazekasok, rábaközi pásztorfaragások, a kenderfeldolgozás eszközei és a szanyi takácsok szerszámai kaptak helyet, amit jól egészített ki a csornai népviselet néhány szép öltözet. Ettől az időtől tudatos munka irányult a jelentős mezőváros és környéke kézműves műhelyeinek a gyűjtésére. Az évek során a takács, parasztszabó, kalapos, képfestő, csizmadia mesterség szerszámai és készítményei kerültek a múzeumba. Jelentős számú mestergerendát mentettek meg a környező falvak házépítési lázában lebontott parasztházakból, amelyek az ácsok jeles munkáját és a lakáskultúra színvonalát dokumentálják. Hasonlóan kiváló a festett bútorok gyűjtése.

Folyamatos a szanyi takácsszőttesek vásárlása éppen úgy, mint a csornai, szanyi és szili népviselet 19. század végi öltözeitnek megszerzése. Az egyre gyarapodó anyag 1977-ben újabb bővítésre készítette a Tanácsot, ami új állandó kiállítás rendezését tette lehetővé. A helytörténeti terem meghagyása után a népi gazdálkodás és állattartás, egy 19. század végi csornai lakószoba, majd a csornai női és férfi népviselet bábu sorakoztak, a folyosón pedig a népművészetet reprezentáló faragott gerendák, festett bútorok kaptak helyet, majd külön teremben a csornai fazekas ill. a szanyi takácsműhely eszközeit rendezték el. Hamarosan kiegészült a sor az árpási szatócsbolt teljes berendezésével.

1985-ben került sor, egy korábban már ismert, csornai nagygazdacsalád többgenerációs viseleti hagyatékának a megvételére. A századforduló jellegzetes mezővárosi-paraszti viselet széles skálájának utolsó hiteles hírmondói kerültek velük a múzeumba. Ugyanis a csornai „bokrétság” csoport viselete az 1930-as években csak hasonló ruhákat használt, ezek a kor és az alkalom divatja szerint már rövidebb szoknyákból álltak. A kendők sokasága, ezek viselés módját megőrző régi fényképek tesztek igazán értékké az együttest. Hasonlóan teljes, becses és hiteles anyag ritkán jut szakember kezébe, Szalontay Judit szívós és eredményes meggyőzésének köszönhető, hogy az örökösök között nem szóródott szét az anyag. A képesítés nélküli gyűjteménykezelő időközben elvégezte Szombathelyen a történelem-népművelés szakot és így szakmai felkészültségével is előmozdítja a Gyűjteménynek hivatalosan is múzeummá alakítását. Erre 1989-ben kerül sor, amikor az egykori premontrei kolostor helyreállítása után tovább bővített múzeum ismét megnyithatja kapuit a közönség előtt. A néprajzi gyűjtés elsőbbségét jól kifejezi az a tény, hogy a 4220 db tárgy a múzeum összes tárgyainak több mint 42 százalékát teszi ki. – Az 1970–1988 között rendezett 35 különkiállításból 16 volt néprajzi jellegű. Az új szerzeményeken túl „parasztfestők”, fafaragók, céhemlékek, rábaközi hímzések, megyei díszítőművészeti pályázatok tárgyai egyaránt bemutatásra kerültek. A helytörténeti anyag is jelentős, 3276 db, ami egy mezőváros esetében nehezen elválasztható a néprajzi emlékektől. A múzeum egyben Csorna városi rangra emelkedéséhez is jelentősen hozzájárult.²⁵

Néprajzi expedíciók a megyében

A megyei múzeumi szervezet költségvetésében a néprajzi gyűjtésekre fordítható keret alacsony volta miatt került sor a Hazafias Népfront Megyei Bizottsága bevonásával az ún. „néprajzi expedíciókra” a hatvanas évek közepén. A Megyei Tanács Művelődési Osztálya évi 8000 Ft támogatást adott ilyen célra a Népfrontnak. A megyei honismereti és néprajzi szakkörök, valamint a hasonló megyei pályázatok legjobbjai vehettek részt a tíz napos táborozáson. Ennek költségeire fordí-

tottuk a fenti hitelt, ami kb. 20-25 fős részvételt tett lehetővé. A táborok vezetését egy-egy néprajzos és helytörténész, népművelő kollega vezette, de bevontak az akcióba egyetemi hallgatókat is. A 2-3 csoportra bontott csapat irányítással alkalmassá vált néprajzi tárgyak felderítésére a kijelölt központban és a környező falvakban. A tárgyakat gyűjtési cédulákkal látták el. Az értékesebb és ajándékba meg nem szerezhető tárgyakat a területileg érdekelt múzeum tárgyvásárlási kerete terhére vásárolták meg. A tárgyakat a központban tárolták, majd együtt beszállították a múzeumba, ahol leltározásra került. Ez az akció már több mint húsz éve folyamatosan tart, más-más múzeum számára gyűjtve a tárgyakat.

Az „expedíciók” rendszerét NÉMETH Imre szervezte meg 1965-ben, mint a győri múzeum néprajzosa. A táborok sora:

1965 Sérényősziget	Németh Imre
1966 Óvári Járás	Németh Imre
1967 Szany-Győr	Németh Imre
1968 Újkér-Sopron	Németh Imre
1969 Bogyoszló-Csorna	Szalontay Judit
1970 Rábapatoná-Győr	Bíró Ibolya
1971 Mecsér-Győr	Bíró Ibolya
1972 Ménfőcsanak-Győr	Bíró Ibolya
1973 Fertőszéplak-Sopron	Lackovits Emőke
Győrújbarát	Bíró Ibolya
1974 Tényő-Győr	Bíró Ibolya
1975 Szigetköz-Győr-Óvár	Bíró Ibolya
1976 Berenye-Hegyeshalom	Bíró Ibolya
1977 Csorna	Szalontay Judit
1978 Kisfalud-Kapuvár	Kücsán József
1979 Fertőd-Sopron	Kücsán József
1980 Szigetköz-Óvár	Ács Anna
1981 Szigetköz-Óvár	Ács Anna
1982 Osló-Kapuvár	Faragó Sándor
1983 Veszény-Kapuvár	Faragó Sándor
1984 Babot-Kapuvár	Faragó Sándor
1985 Bősárkány-Kapuvár	Faragó Sándor
1986 Dunakiliti	Perger Gyula
1987 Kajárpéc-Győr	Perger Gyula
1988 Kajárpéc-Győr	Perger Gyula

Győr-Sopron megye néprajzi gyűjteményei 1987-ben

Múzeum	összes tárgy	néprajzi tárgy	%
Győr	96 513	6 908	7,2
Sopron	81 394	13 420	16,5
Magyaróvár	25 513	1 596	6,3
Kapuvár	12 848	4 162	32,4
Csorna	9 869	4 220	42,8
	226 128	30 306	13,4

Tehát az összes tárgyak 13,4 %-a néprajzi gyűjteményekben található. A harmincezer-nél több tárgy a megyék közötti összehasonlításban a 11. helyen áll, azaz a közepesben. Azonban ha tudjuk azt, hogy a megyék összes múzeumi tárgyainak csak

8,08 %-a néprajzi tárgy, akkor Győr-Sopron megyei 13,4 % az átlagnál jelentősen magasabb. A megye több mint harmincezer néprajzi tárgyából 44,28 % a soproni múzeum leltárában van. E magas arány, de az országosnál is magasabb megyei 13,4 %, részben azzal magyarázható, hogy a soproni, kapuvári és csornai gyűjteményekben a kézműves műhelyek, bolti felszerelések darab száma az egyéb tárgyakhoz viszonyítva magasabb, ami a soproni múzeum ösztönzésének tudható be. — A megyei arányok jobb érthetősége kedvéért megadjuk az országos arányokat is. Összes múzeum tárgy: 10,486.184 db; a néprajzi tárgyak száma: 793 583 db, ami 7,57 %-át teszi ki az összesnek.

Jegyzetek

1. UZSOKI András: A győri múzeum rövid története 1859–1959. Arrabona 1. Győr 1959. 27–31.
2. CSATKAI Endre: A soproni műgyűjtés története. Bp. 1958.
3. DOMONKOS Ottó: Száz éves a soproni múzeum 1867–1967. Arrabona 10. Győr 1968. 177–221.
4. OTTO BÜNKER: Johann Reinhard Bunker – Sein Lebenswerk für die Volkskunde. Eisenstadt 1982. Bibliográfiával.
5. A soproni Régészeti Társulat jegyzőkönyve (SRT jkv.) I. 298. (1893. V. 7.)
6. I. m. I. 202–203. (1900. VIII. 30.)
7. I. m. I. 208–210. (1900. VII. 4.)
8. I. m. I. 258–261. (1901. XII. 29.)
9. I. m. I. 282. (1903. II. 22.)
10. I. m. II. 28–29. (1904. III. 19.)
11. I. m. II. 45. (1905. IV. 11.)
12. I. m. II. 77, II. 84. (1907. IV. 20. és 1907. IX. 22.)
13. I. m. II. 123. (1908. XI. 12.)
14. I. m. II. 157. (1911. VI. 14.)
15. SRT- Pénztárkönyv 1910–1915. HA. 1253.
16. SRT jkv. II. 166. (1912. I. 11.), II. 199. (1914. IV. 3.)
17. Magyar Iparművészet 1906. 233–244.
18. SRT jkv. II. 167, 173, 186–187. (1912. I. 11, V. 28, XII. 16.)
19. I. m. II. 202. (Megemlékezés, 1914. XII. 16.)
20. I. m. II. 204. (1915. VII. 8.)
21. Gyarapodási Napló 1916. X. 23. – 1949. VII. 14.
22. Ágh Zsófia óvári néprajzos muzeológus adatközlése.
23. FARAGÓ Sándor: A Rábaközi Múzeum alapítása és első tíz éve. Soproni Szemle 1973. 219–237.
24. Pamlényi Klára kapuvári múzeumigazgató adatközlése.
25. V. Szalontay Judit csornai múzeumvezető adatközlése.